

strani zveni morda v taki konstelaciji paradoksalno; toda vrhovi naivne umetnosti, kot so Generalić, Bosilj, Kovačić, Večenaj, Lacković, sicer pa Richter, Šutej, Picelj, Srnec, Bonačić, kot nosilci novih tendenc, nas morajo prepričati prav o nasprotnem.

Aleksander Bassin

OB KONCERTU JAPONSKEGA ORKESTRA

Bilo je v dvorani Slovenske filharmonije sredi oktobra letos. Na razsvetljenem odru je sedelo kakih sedemdeset glasbenikov, med njimi polovica ali celo malo več — ženskega spola. Vsi do zadnjega črnelasi, po moji oceni nobeden starejši od približno petindvajset let; za moje oči bi bili vsi med seboj bratje in sestre ali vsaj bratrance in sestrične.

Že ob prvem zvoku tega godalnega orkestra je dvorana onemela in zadržala dih. Začeli so z žametno mehkim, čeprav odločno zastavljenim largom Händlovega Concerta grossa, opus 6, št. 12. Presenečenje se je kmalu umaknilo tihemu, sproščenemu uživanju in nazadnje se je človek predal mislim in občutkom, s katerimi pričneš živeti čistejše in lepše življenje, v nekakšnem rezervatu svobode, v katerem se zgublja prostor in čas, zgubljaš pa se tudi sam, da bi se kasneje našel z vsemi poslušalci in muzikanti v začaranem krogu iste skupne svetlobe. Podobni občutki so se ponovili še pri Mozartovem Divertimentu v D-duru, pri odkritju Huga Wolfa kot simfonika v Italijanski serenadi, po pavzi pa spet po svoje pri Stravinskem v baletni suiti »Apolon, vodja muzik«.

Nazadnje so odigrali še skladbe japonskega skladatelja Koyame z naslovom Spev Aina. Aina je ime prastarega rodu Japoncev, katerega ostanki še dan današnji žive na severnih otokih in na

Sahalinu. Skladba je simfonična pesnitev, od daleč podobna Kozinovi Beli krajini ali Sibeliusovi Finski, samo da je sestavljena mnogo bolj preprosto, v njej prevladujejo ritmični poudarki na instrumentih domačega japonskega izročila.

Govoriti o glasbi je pretežno jalov posel, saj ni treba biti učen, da veš, kako glasbo pravzaprav dojemaš najbolj pristno in edino zvesto s sluhom, besede o njej pa so komaj sled sence zarje ali pa še tisto ne. Pa vendar: naj posvetim temu koncertu še nekaj stavkov. Ob pogovorih s prijatelji glasbeniki pa tudi kasneje ob branju obeh kritik v naših dveh dnevnikih sem doživljal sama potrdila, da gre pri tem japonskem orkestru za izjemno visoko poustvarjalno raven. Nekdo izmed kritikov je rekel med drugim: »... orkester igra tehnično tako popolno in precizno, obenem pa tako muzikalno, razkošno, naravnost omamno in s tako intenzivnostjo, da meji na fascinantnost...« Drugi pa pod naslovom »Japonski — tokrat glasbeni čudež« začelja svojo oceno takole: »Če drže besede »Errare humanum est« (motiti se, je človeško), potem je bil petkov nastop tokijskega orkestra tudi nekoliko nečloveški. Svoj spored je izvedel namreč notam popolnoma zvesto in se je z njimi igral kot čudežni otrok s stoterimi rokami.«

Mislím, da ne more biti odveč, če omenim, da so se ta večer kar tri muzikantke zamenjale za pultom koncertnega mojstra. Oba dirigenta sta opravila svojo nalogo kar se da dobro. Če nekoliko popustim svoji domišljiji, potem pripišem prvemu okretnost in zanos kakega pametnega delfina, v rokah drugega pa sem od časa do časa zasluhlil zamah in natančnost samurajske bridke sablje.

Še dolgo po koncertu me dobra volja in vedrina nista zapustili. Vtem pa me je zapljusnilo hkrati toliko drobnih spominčkov in asociacij, da so se nazadnje zvezali v gost niz, ki se mi je

prikazal mahoma pred duševnimi očmi kot zelo intenzivna prisotnost japonskega sveta tudi v našem slovenskem kraju. Spomnil sem se ljubke igrice jojó, pomislil na japónke, ki jih tako radi nosijo naši otroci, na avtomobil znamke mazda, ki ga je nedavno kupil prijatelj, na tisti tranzistorški gramofon sem se spomnil, ki sem ga videl na pariškem velesejmu pred leti: gramofonček, malo večji od škatle cigaret, katerega vogal tvori središčno os, okrog katere se vrtila mala plošča. Parižani bi se stekli za te gramofone, ko bi bili že v prodaji. V omari me čaka japonski fotoaparati Mamiya, prijatelj hvali Jašiko. V tranzistoriki obljublajo prav Japonci čuda: firma Sony pripravlja video-kasete, približno pol kilograma težke škatlice, v katerih bomo lahko nesli domov pravkar posneti film, magnetni zapis slike in zvoka, posneli pa ga bomo lahko kjerkoli: na cesti, v kinu, v gledališču...

Pa pustimo obljube, ostanimo pri dejstvih: karaté, júdo, aikído, ikebána, go, kímono, pa če bi še malo pomislil — še bi našel izraze, ki so del našega življenja in zatorej z domovinsko pravico v slovarju. Pustimo za zdaj kamicáze in harakíri in kar je še takih hudih reči, po katerih poznamo to daljno deželo in njene posebnosti. Vrnimo se h glasbi in koncertu. V koncertnem listu najdemo med informacijami takole misel: »Za nas je gotovo zanimivo, da se také prvič in izvirno seznanimo z oddaljeno tujo folkloro in obenem z ustvarjalnostjo, ki nima evropske tradicije, temveč se oklepa prastarih načinov, skušajoč jih predstaviti Zahodu v prevzeti zvočni obliki in obleki.« Komentator misli predvsem na zadnjo skladbo Spev Ainu. Meni pa prebuja prav ta komentar drugačne misli: na svetu zelo počasi in z muko prodira prepričanje, da so človeške skupine, ki pripadajo različnim civilizacijam, enakopravne, da ne pritiče nobeni civilizaciji prvenstvo ali pravica, da bi si

podrejala druge ali pretendirala na to, da bi postala univerzalna. Do enotnosti sveta in do miru bo prišlo samo po poti medsebojnega spoštovanja in priznavanja, ne pa za ceno vsestranske nivelizacije po vsiljenem vzorcu. In evropska, ali recimo, evro-ameriška civilizacija je v mnogo primerih taka, da si lasti pravico univerzalizacije sveta. Na koncertu so Japonci — skoraj bi smeli reči — podlegli tej težnji Evropejcev: toda s tem, da so tako po evropsko zaigrali evropske komponente kot so Händel, Mozart in Wolf, so prav gotovo izkazali posebno sposobnost prilagodljivosti, vživetja, da ne omenjam brezmejnega marljivosti in vztrajnosti. In človek se sprašuje: kje je meja in kje je organ, da bi to mejo razločil, mejo namreč med tehnično popolnostjo posnemanja glasbe in doživetim ter občutenim in dojetim glasbenim delom?

Neko Bachovo klavirsko skladbo je znan ameriški glasbeni eksperimentator tonsko izdelal v studiu na elektronski način, ves klavirski koncert, ton za tonom. In ko je izdelek predvajal, v njem ni bilo tistega ustvarjalnega žara, ki ga zmore delu vdihniti poustvarjalni umetnik glasbenik. Stroj izvajalca ni mogel nadomestiti.

Nisem želel toliko poudariti, kako da so bili japonski izvajalci podobni strojem: želel sem le pokazati, kako se mi zdi, da je evropska muzika specifična last evropskega duha. Ta muzika v izvedbi japonskih glasbenikov je bila, da parafraziram omenjenega kritika, nekoliko nečloveška, ker je bila brez napake.

In vendar se mi zdi, da deluje vsak dih japonske ustvarjalnosti, pa naj bo to na gospodarskem ali na umetnostnem področju, naravnost zdravilno na tako hudo razširjeno bolezen evropocentrizma. V tem smislu se mi zdijo posebne muzikalne vrednosti človeški vzdih, kriki, ječanja, tuljenja, javki in

divji glasovni izbruhi, ki smo jih pogosto slišali v japonskih filmih. Prav tako pa je za to vrste muzike — značilna tišina, ki tudi nas prisili, da se ob gledanju japonskih filmov zdrzemo ob slutnji neznanega in neznanskega. Taka je tudi nežnost japonske ženske, kot jo more slutiti človek po filmih, knjigah in bežnih osebnih stikih: njena imenitna predstavnica je bila prav gotovo legendarna pesnica Komaši, ki je ob suši zapela tako lepo pesem, da je priklicala na zemljo dež.

V deželo vzhajajočega sonca sem si želel iti na letošnjo svetovno razstavo. Pa so mi prometne in druge nezgode preprečile pot. Ta večer pa je Japonska prišla k meni in k nam. In ko to pišem, imam še pred očmi strumne in skladne nastope japonske telovadne vrste na svetovnem prvenstvu in mi v ušesih

še zveni pritajeno tekoča japonska himna, ki ne pozna dominante za zaključek. Spominjam se čudovito zaigrane muzike na koncertu, muzike, ki pomeni gibanje duha, in hkrati občudujem skladno gibanje teles mladih japonskih telovadcev, gibanje, ki je muzika sama. Dozdeva se mi, da je pred mano šinkiro, kar pomeni zračna slika z motivov bleščečih vrat, ki vodijo v Horaj. Njegovi prebivalci jedo iz skledic riž in iz naprstnikov pijejo vino in riža in vina ne zmanjka nikoli. Zračna slika s tenko muziko, zaigrano na koto s trinajstimi, sedemnajstimi ali devetnajstimi strunami. Škatlico s horajem bomo kmalu lahko sami posneli kot dragotino za svojo filmoteko. In nanjo bomo zapisali: Na svidenje!

France Kosmač